

İstihdamda Asgarî Yaşla İlgili 138 Sayılı ILO Sözleşmesi

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 26 Haziran 1973 tarihli Genel Konferansı'nda kabul edilmiştir

Önsöz

Uluslararası Çalışma Örgütü Genel Konferansı, Uluslararası Çalışma Ofisi Yönetici Organı tarafından Cenevre'de toplantıya çağrılarak, 58. oturumunu 6 Haziran 1973 tarihinde gerçekleştirmiş, Oturumun gündemindeki dördüncü maddeyi oluşturan istihdamda asgarî yaşla ilgili belirli önerilerin kabulünü kararlaştırmış, 1919 tarihli Asgarî Yaş (Sanayide), 1920 tarihli Asgarî Yaş (Denizcilikte), 1921 tarihli Asgarî Yaş (Tarımda), 1921 tarihli Asgarî Yaş (Yağcılar ve Ateşçiler), 1932 tarihli Asgarî Yaş (Sanayi Dışı İstihdam), 1936 tarihli Asgarî Yaş (Denizcilikte - Gözden Geçirilmiş), 1937 tarihli Asgarî Yaş (Sanayide - Gözden Geçirilmiş), 1937 tarihli Asgarî Yaş (Sanayi Dışı - Gözden Geçirilmiş), 1959 tarihli Asgarî Yaş (Balıkçılık) ve 1965 tarihli Asgarî Yaş (Madencilik) Sözleşmeleri'ni gözeterik, ve Konuya ilişkin olarak, sınırlı ekonomik sektörlere uygulanabilir nitelikteki mevcut Sözleşme'lerin yerini tedrici biçimde alacak ve sonuç olarak çocuk işçiliğinin tümüyle ortadan kaldırılmasını hedefleyecek genel bir belgenin zamanının geldiğini dikkate alarak, Bu önerilerin uluslararası bir Sözleşme biçimine getirilmesini kararlaştırmış, Bin Dokuz Yüz Yetmiş Üç yılı Haziran ayının yirmi altıncı günü 1973 tarihli Asgarî Yaş Sözleşmesi olarak anılabilecek aşağıdaki Sözleşme'yi kabul etmiştir:

• Madde 1

Bu Sözleşme'nin yürürlükte olduğu her üye ülke çocuk çalıştırmanın etkin bir şekilde ortadan kaldırılması ve istihdama ve çalışmaya kabul için asgarî yaşın giderek gençlerin fiziksel ve ruhsal yönden eksiksiz gelişmelerine imkân verecek düzeye yükseltilmesini sağlayan ulusal politika takip etmeyi yükümlenir.

Madde 2

1. Bu Sözleşme'yi onaylayan her üye, onay belgesine ekleyeceği bir bildirimde, ülke sınırları içinde istihdam ve çalışmaya kabul ve yine ülke sınırları içinde ulaşım faaliyetinde çalışmaya ilişkin bir asgarî yaş belirleyecektir. Bu Sözleşme'nin 4. ve 8. maddeleri uyarınca belirlenen bu yaş altındaki hiçbir kimse meslekte istihdam veya çalışmaya kabul edilmeyecektir.
2. Bu Sözleşme'yi onaylayan her üye ülke, daha sonra Uluslararası Çalışma Teşkilatı Genel Müdürü'nü, yeni bildirimlerle haberdar ederek, daha önce belirttiği asgarî yaşın üzerinde bir yaş sınırlamasını uygulayabilir.
3. Bu maddenin 1. paragrafı uyarınca belirtilen asgarî yaş, zorunlu okul eğitiminin tamamlandığı yaştan aşağı ve her halükârda 15 yaşından aşağı olmayacaktır.
4. Bu maddenin 3. paragrafına bakılmaksızın, ekonomisi ve eğitim imkânları yeterli düzeyde gelişmemiş olan üye ülke eğer mevcutsa ilgili işveren ve işçi teşkilatlarının görüşünü alarak daha başlangıçta asgarî yaşı 14 olarak belirleyebilir.
5. Yukarıdaki paragraf hükümlerine dayanarak asgarî yaşı 15 olarak belirleyen her üye ülke bu Sözleşme'nin uygulanmasına ilişkin olarak Uluslararası Çalışma Teşkilatı Anayasası'nın 22. maddesi gereği hazırlayacağı raporlarında:

(a) Bu kararını gerektiren nedenlerin devam ettiği; veya

(b) Belirli bir tarihten sonra sözkonusu hükümleri uygulama hakkından vazgeçeceğine ilişkin bir ifadeye yer verilecektir.

• Madde 3

1. Gençlerin sağlık, güvenlik ve ahlkına zarar verebilecek özellik veya Şartları taşıyan her çeŐit istihdam veya iŐe kabul için asgarî yaş 18 ‘in altında olmayacaktır.
2. Bu maddenin 1. paragrafı kapsamına giren istihdam ve iŐ eŐitleri, eğer mevcutsa ilgili işveren ve işçi teşkilatlarının görüŐü alınarak ulusal mevzuat veya yetkili makam tarafından tespit edilecektir.
3. Bu maddenin 1. paragrafı hükümlerine bakılmaksızın varsa ilgili işveren ve işçi teşkilatlarının görüşünü alarak gençlerin sağlık, güvenlik ve ahlk yapısı tam olarak korunmak ve gençlere ilgili faaliyet koluna ilişkin yeterli spesifik bilgiler veya meslek eğitim verilmek kaydıyla bu işlerde 16 yaşından itibaren çalıŐılmasına izin verebilir.

• **Madde 4**

1. Gerektiğinde yetkili makam mevcutsa ilgili işveren ve işçi teşkilatlarının görüşünü alarak uygulamada özel veya kendine has problemler çıkaran sınırlı istihdam ve işçi kategorilerini bu Sözleşme’nin uygulama kapsamı dışında tutulabilir.
2. Bu Sözleşme’yi onaylayan her ye lke ILO Anayasası’nın 22. maddesi uyarınca Sözleşme’nin uygulanmasına ilişkin olarak vereceği İlk Raporu’nda bu maddenin 1. paragrafı uyarınca kapsam dışı bıraktığı kategorileri ve kapsam dışı bırakma nedenlerini sıralayacak ve daha sonraki raporlarda bu kategorilerle ilgili olarak kanun ve uygulamalara ilişkin geliŐmeleri, bu kategoriler açısından Sözleşme’nin uygulanması yönünde yapılan veya yapılması düŐünülen çalıŐmaları belirtecektir.
3. Bu Sözleşme’nin 3. maddesi kapsamına giren istihdam veya çalışma, işbu maddeye dayanılarak Sözleşme’nin uygulama kapsamı dışında bırakılmayacaktır.

• **Madde 5**

1. Ekonomisi ve idar imkânları yeterli düzeyde gelişmemiş bir ye ülke, eğer mevcutsa ilgili işveren ve işçi teşkilatlarının görüşünü alarak başlangıçta bu Sözleşme’nin uygulama kapsamını sınırlayabilir.
2. Bu maddenin 1. paragrafı hükümlerini uygulayan her ye ülke, onay belgesine ekleyeceği bir bildiri Sözleşme’nin hükümlerini tatbik edeceği ekonomik faaliyet dallarını veya işletme tiplerini belirtecektir.
3. Sözleşme hükümleri asgarî olarak Őu faaliyet sahalarına uygulanacaktır: madencilik ve taŐ ocakları, imalat sanayi, elektrik, gaz ve su iŐletmeciliđi, sağlık hizmetleri, ulaşım, depolama ve iletiŐim, plantasyonlar ve ticar amaçla üretim yapan diğer zirai iŐletmeler. Düzenli olarak işçi istihdam etmeyen ve yerel tüketim için üretim yapan aile iŐletmeleri ve küçük çaplı iŐletmeler bu kapsamın dışında tutulacaktır.
4. Bu Sözleşme’nin uygulama kapsamını işbu maddeye dayanarak sınırlayan her ye ülke:

(a) ILO Anayasası’nın 22. maddesi uyarınca vereceği raporlarla bu Sözleşme kapsamı dışında tuttuğu faaliyet kollarındaki genç ve çocukların istihdam ve çalıŐmasına ilişkin genel durumu ve Sözleşme hükümlerinin daha yaygın uygulanması yönündeki geliŐmeleri belirtecektir;

(b) ILO Genel Müdürü’ne bildirimde bulunarak herhangi bir zamanda uygulama kapsamını geniŐletebilir.

• **Madde 6**

Bu Sözleşme genel, meslek veya teknik eğitim veren okullarda veya diğer eğitim kurumlarında yapılan iŐlere veya yetkili makam tarafından mevcutsa ilgili işveren ve işçi teşkilatlarının görüŐü alınarak belirlenen Őartlara uygun olarak iŐletmelerde en az 14 yaŐındaki kiŐiler tarafından yapılan ve:

(a) bir okul veya eğitim kuruluŐunun esasen sorumlu olduğu bir ğretim veya eğitim kursunun,

(b) yetkili makamca onaylanmış olup, temel olarak veya tamamıyla bir işletme bünyesinde yürütülen bir eğitim programının, veya
(c) meslek seçimini veya eğitim sürecini kolaylaştırmak için hazırlanmış bir rehberlik veya oryantasyon programının ayrılmaz bir parçası olan çalışmalara uygulanmaz.

• **Madde 7**

1. Ulusal Mevzuat ile:

(a) sağlık ve gelişimlerine zarar vermeyecek ve

(b) okula devamlarına, yetkili makamca onaylanmış meslekî oryantasyon ve eğitim programlarına katılmalarını veya eğitimle ilgili olarak verilen bilgilerden yararlanmalarını engellemeyecek hafif işlerde 13-15 yaş arasındaki kişilerin istihdam veya çalışmalarına izin verilebilir.

1. Ulusal Mevzuat ile işbu maddenin 1. paragrafının (a) ve (b) altparagraflarında belirtilen şartları taşıyan işlerde en az 15 yaşında olup henüz zorunlu okul eğitimini tamamlamamış kişilerin istihdam veya çalışmalarına izin verilebilir.
2. Yetkili makam işbu maddenin 1. ve 2. paragrafları uyarınca istihdam veya çalışma izni verilebilen faaliyetleri tespit edecek ve bu gibi istihdam veya çalışmaya ilişkin çalışma sürelerini ve şartlarını belirleyecektir.
3. İşbu maddenin 1. ve 2. paragrafları hükümlerine bakılmaksızın, 2. maddenin 4. paragrafı hükümlerini uygulamayı devam ettirdiği sürece 1. paragrafta belirtilen 13 ve 15 yaşları yerine 12 ve 14 yaşlarını, 2. maddede belirtilen 15 yaş yerine 14 yaşını kabul edebilir.

• **Madde 8**

1. Yetkili makam eğer mevcutsa ilgili işveren ve işçi kuruluşlarının görüşünü alarak münferit hallerde vereceği izinlerle, örneğin sanatsal faaliyetlere katılım gibi durumlarda, bu Sözleşme'nin 2. maddesinde belirtilen istihdam veya çalışma yasaklarına istisnalar getirilebilir.
2. Bu şekilde verilen izinler, istihdam veya çalışmaya müsaade edilen faaliyetlerin yapılış süresini sınırlandıracak ve şartlarını belirleyecektir.

• **Madde 9**

1. Bu Sözleşme hükümlerinin etkin bir şekilde yürürlük kazanmasını sağlamak için yetkili makamca uygun cezaî hükümler dahil tüm önlemler alınacaktır.
2. Ulusal Mevzuat veya yetkili makam Sözleşme'ye yürürlük kazandıran hükümlere uymakla sorumlu kişileri belirtecektir.
3. Ulusal Mevzuat veya yetkili makam işveren tarafından tutulacak ve hazır bulundurulacak kayıtları veya diğer belgeleri belirleyecektir; bu kayıt veya belgeler işverence istihdam edilen veya çalıştırılan ve 18 yaşından küçük olan kişilerin adlarını, yaşlarını ve doğum tarihlerini ihtiva edecek ve mümkün olduğu hallerde mevzuatta belirtildiği şekilde yetkililerce onaylanacaktır.

• **Madde 10**

1. Bu Sözleşme işbu maddede belirtilen şartlar uyarınca aşağıdaki Sözleşme'leri değiştirmiştir: Sanayide Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1919; Denizcilikte Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1920; Tarımda Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1921; Trimci ve Ateşçilere İlişkin Yaş Sözleşmesi, 1921; Sanayi Dışı İstihdamda Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1932; gözden geçirilmiş olan Denizcilikte Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1936; gözden geçirilmiş olan Sanayide Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1937; gözden geçirilmiş olan Sanayi Dışında İstihdamda Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1937; Balıkçılar için Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1959; ve Yeraltı İşlerinde Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1965.
2. Bu Sözleşme'nin yürürlüğe girmesi aşağıdaki Sözleşme'lerin bundan sonra diğer üye ülkelerce onaylanmasını engellemeyecektir;

Gözden geçirilmiş olan Denizcilikte Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1936; gözden geçirilmiş olan Sanayide Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1937; gözden geçirilmiş olan Sanayi Dışı İstihdamda Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1937; Balıkçılar için Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1959; ve Yeraltı İşlerinde Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1965.

3. Üçlü yapıda yeralan tarafların tamamının kabul etmesi kaydıyla veya Uluslararası Çalışma Teşkilatı Genel Müdürü'ne iletilecek bir beyanla aşağıdaki Sözleşme'ler bundan sonraki onaylamalara kapatılacaktır.
Sanayide Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1919; Denizcilikte Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1920; Tarımda Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1921; Trimci ve Ateşçilere İlişkin Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1921.
4. İşbu Sözleşme, hükümleri yürürlüğe girdiği ve yükümlülükleri kabul edildiğinde:
  - (a) Gözden geçirilmiş olan "Sanayide Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1937"yi onaylamış bir üye ülkede işbu Sözleşme'nin 2. maddesi uyarınca 15'ten aşağı olmayan bir asgarî yaş benimsendiği takdirde o ülkenin yukarıda belirtilen Sözleşme'ye ilişkin onayı yürürlükten kalkar,
  - (b) "Sanayi Dışı İstihdamda Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1932"de belirtilen sanayi dışı istihdam bakımından, adı geçen Sözleşme'ye taraf olan üye ülkenin Sözleşme'yle ilgili onayı yürürlükten kalkar,
  - (c) "Gözden geçirilmiş Sanayi Dışı İstihdamda Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1937"de belirtilen sanayi dışı istihdam bakımından adı geçen Sözleşme'ye taraf olan üye ülkenin Sözleşme'yle ilgili onayı, işbu Sözleşme'nin 2. maddesi uyarınca 15'ten aşağı olmayan bir asgarî yaşı benimsemesi durumunda, yürürlükten kalkar,
  - (d) Deniz işlerinde istihdam bakımından, "Gözden geçirilmiş Denizcilikte Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1936"ya taraf olan bir üye ülkede işbu Sözleşme'nin 2. maddesi uyarınca 15'ten aşağı olmayan bir asgarî yaş benimsendiğinde veya üye ülkenin işbu Sözleşme'nin 3. maddesinin deniz işlerinde istihdama uygulanacağını belirtmesi halinde o ülkenin yukarıda belirtilen Sözleşme'ye ilişkin onayı yürürlükten kalkar,
  - (e) Deniz balıkçılığında istihdam bakımından "Balıkçılar için Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1959"a taraf olan bir üye ülkede işbu Sözleşme'nin 2. maddesi uyarınca 15'ten aşağı olmayan bir asgarî yaş benimsendiğinde veya üye ülkenin işbu Sözleşme'nin 3. maddesinin deniz balıkçılığında istihdama uygulanacağını belirtmesi halinde o ülkenin yukarıda belirtilen Sözleşme'ye ilişkin onayı yürürlükten kalkar,
  - (f) "Yeraltı İşlerinde Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1965"e taraf olan bir üye ülkede işbu Sözleşme'nin 2. maddesinde belirtilen yaştan daha aşağı olmayan bir asgarî yaş benimsendiğinde veya üye ülkenin işbu Sözleşme'nin 3. maddesi uyarınca benimsediği bu yaşın, madenlerde yeraltı istihdamına da uygulanacağını belirtmesi halinde, o ülkenin yukarıda belirtilen Sözleşme'ye ilişkin onayı yürürlükten kalkar.
5. İşbu Sözleşme yürürlüğe girdiği takdirde Sözleşme hükümlerinin kabul edilmesi halinde:
  - (a) "Sanayide Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1919"un aynı Sözleşme'nin 12. maddesi uyarınca yürürlükten kalkar,
  - (b) tarım açısından "Tarımda Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1921" aynı Sözleşme'nin 9. Maddesi uyarınca yürürlükten kalkar, ve
  - (c) denizcilikte istihdam bakımından "Denizcilikte Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1920" kendi 10. maddesi uyarınca ve "Trimci ve Ateşçiler İçin Asgarî Yaş Sözleşmesi, 1921" kendi 12. maddesi uyarınca yürürlükten kalkar.

• **Madde 11**

Bu Sözleşme'nin kesin onay belgeleri Uluslararası Çalışma Bürosu Genel Müdürü'ne gönderilir ve onun tarafından kaydedilir.

1. **Madde 12**

2. Bu Sözleşme ancak onay belgeleri Genel Müdür tarafından kaydedilmiş olan Uluslararası Çalışma Örgütü üyelerini bağlar.
3. Bu Sözleşme, iki üyenin onay belgesi Genel Müdür tarafından kaydedildiği tarihten on iki ay sonra yürürlüğe girer.
4. Bu Sözleşme, onu onaylayan her üye için, onay belgesi kaydedildiği tarihten on iki ay sonra yürürlüğe girer.

1. **Madde 13**

2. Bu Sözleşme'yi onaylayan her üye, ilk yürürlüğe girdiği tarihten itibaren on yıllık bir süre sonunda, Uluslararası Çalışma Bürosu Genel Müdürü'ne göndereceği ve bu Müdür'ün kaydedeceği bir belge ile Sözleşme'yi feshedebilir. Fesih, kayıt tarihinden ancak bir yıl sonra geçerli olur.
3. Bu Sözleşme'yi onaylamış olup da onu, bundan önceki paragrafta sözü edilen on yıllık sürenin bitiminden itibaren bir yıl süresince, bu madde gereğince feshetmek seçeneğini kullanmayan her üye yeniden on yıllık bir süre için Sözleşme ile bağlanmış olur ve bundan sonra bu Sözleşme'yi her on yıllık süre bitince, bu maddenin içerdiği koşullar içinde feshedebilir.

• **Madde 14**

1. Uluslararası Çalışma Bürosu Genel Müdürü, örgüt üyeleri tarafından kendisine bildirilen, bütün onaylama ve fesihlerin kaydedildiğini Uluslararası Çalışma Örgütü'nün bütün üyelerine duyurur.
2. Genel Müdür kendisine gönderilen Sözleşme'nin ikinci onay belgesinin kaydedildiğini örgüt üyelerine duyururken bu Sözleşme'nin yürürlüğe gireceği tarih hakkında örgüt üyelerinin dikkatini çeker.

• **Madde 15**

Uluslararası Çalışma Bürosu Genel Müdürü, yukarıdaki maddeler gereğince kaydetmiş olduğu bütün onaylama ve fesihlere ilişkin tam bilgileri, Birleşmiş Milletler Şartı'nın 102. maddesi uyarınca kaydedilmek üzere Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne ulaştırır.

• **Madde 16**

Uluslararası Çalışma Bürosu Yönetim Kurulu, gerekli gördüğü zaman bu Sözleşme'nin uygulanması hakkında bir raporu Genel Konferans'a sunar ve onun tamamen veya kısmen değiştirilmesi konusunun Konferans gündemine alınması gereği hakkında karar verir.

• **Madde 17**

1. Konferans'ın bu Sözleşme'yi tamamen veya kısmen değiştiren yeni bir Sözleşme kabul etmesi halinde ve yeni Sözleşme aksini öngörmediği takdirde;
  - (a) Değiştirici yeni Sözleşme'nin bir üye tarafından onaylanması durumu yukarıdaki 16. madde dikkate alınmaksızın ve değiştirici yeni Sözleşme yürürlüğe girmiş olmak kayıt ve şartı ile, bu Sözleşme'nin derhal ve kendiliğinden feshini gerektirir.
  - (b) Değiştirici yeni Sözleşme'nin yürürlüğe girmesi tarihinden itibaren bu Sözleşme üyelerin onaylamasına artık açık bulundurulamaz.
2. Bu Sözleşme, onu onaylayıp da değiştirici Sözleşme'yi onaylamış bulunan üyeler için, herhalde şimdiki şekil ve içeriğiyle geçerli olmaya devam eder.

• **Madde 18**

Bu Sözleşme'nin Fransızca ve İngilizce metinleri aynı şekilde geçerlidir.